

FRANTIŠEK GELLNER

GELLNER

SPISY I
BÁSNĚ

SPISY

FRANTIŠEK GELLNER – SPISY I

František
GELLNER

BÁSNĚ

2011

© *Carpe diem*, 2011

Editor © *Michal Huvar*, 2011

www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic, EU

ISBN 978-80-87195-21-5

Po nás ať přijde
potopa!

Přetékající pohár

Já držím pohár ve své dlani.
Je zpěněný a přetéká.
Já držím pohár ve své dlani,
jenž čeká na rty člověka.

Jenž čeká, zdali víno jeho
se do brázd vyschlých rozleje,
na snivých květech v jiných světech
zda zavěsí své krůpěje.

Jenž čeká, zda se sehnou květy
pod onou tíží ku zemi.
Jenž čeká, zdali jiné světy
rozzáří svými vůněmi.

Já držím pohár ve své dlani,
jenž čeká na rty člověka.
Já držím pohár ve své dlani:
své srdce, které přetéká.

Píseň dobrodruhova

Domov mých otců byl kdesi v dálce.
(Jak je to dávno již, kdožpak to ví!)
Po krajích oněch, jež v zuřivé válce
probili, ztratili – v zoufalé válce! –,
orel mé touhy nehladoví.

Dobře však cítím v sídle svém novém,
kde nyní dlím, že jen cizincem jsem.
Jak je mně cizí vše pod tímto krovem,
u lidí skrčených pod nízkým krovem,
jak je mi cizí ta nevládná zem!

V srdci mi žhnoucí plameny hoří.
V pusté své jizbě kovám si štít.
Spěti chci k oblastem dalekých moří,
na vlnách neznámých, bouřlivých moří
do živlů zuřivých veslem chci být.

Až mne kdys bouře zachvátí ve snu,
v úskalí vjedu rozkoší mdlý,
Mystickým orkánům v náručí klesnu,
tajemným přerodům v náručí klesnu,
v nichž se má touha nezrcadlí.

(1900)

Přátelství duší

Toužil jsem na své cestě osamělé
po duši něžné, upřímné a vřelé.

Můj sen se v tobě ztělesnění dožil.
Své srdce jsem ti v tvrdé ruce vložil.

Nejdřív's je líbal, pak jsi na ně plival,
za rok a za den při vzpomínce zíval. –

Pro nový žal mám srdce málo smělé.
Má touha mře na cestě osamělé.

Puberta

Příliš záhy lásky o hodech mně pěla,
o zhýřených nocích, o náručích děv,
příliš záhy znavil údy mého těla
její lákavý a slibující zpěv.

Ale marně ruce mé se vztahovaly
ku prostřeným stolům, byť jen po zbytcích.
Na svá prsa, v nichž se žáry masa vzňaly,
rval jsem jenom chimér mlhovitý sních.

Ó ty dlouhé noci zoufalého bdění,
když se v okna jitro stále nevrací,
a když tělo, pro něž není ukojení,
v nelítostné temno tupě krvácí.

Pozdrav rodnému kraji

Den slunce je a vůně plný.
Oslněn kráčím krásou dne.
Obilím táhnou dlouhé vlny
po lánech půdy úrodné.

Můj rodný kraj! Chci v duši vtěsnat
požitek turisty a dost.
Vzpomínat hnusno. Dobře je snad,
že k srdci mému nepřirost.

Láskou jej nezdravím, leč smíchem. –
Mně vstříc po žluté silnici
jde měšťák s naduřelým břichem
se svojí tlustou samicí.

Dost možná: Zde se narodili
a žili v tupém štěstí svém.
Několik bytů zalidnili
života schopným potomstvem.

A až kdys naplní svá léta,
pak spát zde budou v pokoji
a ještě vděčně ten kout světa
svou vlastní mrchou pohnojí.

Kázání Spartakova

I

Z kasematy vás věznicí
v tmu hodte oheň smolnicí,
své pochybnosti dravé.
Má-li vzplát spása z plamene,
dál žijte v kobce kamenné
své pochybnosti dravé.

Vy, kteří chcete slunce svít,
již silní chcete v středu žít
svých silných dcer a synů,
a kteří v dusném vězení
v tvář zříte na smrt zemdlení
bezkrevných dcer a synů,

vy, kterým touhy nezbytí
na cestu káže svítiti
v tmách tápajícím, bídným,
a jimž za pěstí zdviženou
jest jíti drahou určenou
v tmách tápajícím, bídným,

vy, kterým nestačí váš kout
své všechny síly rozvinout:
Ó pochybujte, druzi!
Čas brzy přijde k vyjití.
Ať každý plamen roznítí
svých pochybností dravých!

Z žalární stavby prokleté
až trosky zbudou, vyjdete
s rudými pochodněmi.
A potáhnete tmou a tmou
kams v dálku, v dálku neznámou
si hledat Novou Zemi.

II

Paže svislé, beze slova sedíte tu, přátelé.
Hlava skleslá, smutek v očích, čelo bledé, nesmělé.

Teskníte, že zítra v cirku, zhoubné meče v rukou svých,
musíte svým žitím živit luzy potlesk, jásot, smích.

Že dnes ještě sedíte tu v úzkostlivé předtuše,
zítra mnohý ležet bude v písku cirku bez duše.

Slyšte, druzi, i vy, kterým zítřkem končí běh se dní:
Pěstě naše, meče naše, naděj' naše poslední.

III

Muž bledý často vypravuje tiše
za šera vám
mdlou řečí, která něžným smutkem dýše.
Nerad ho slýchávám.

On mnoho let prý bloudil pouští v bílá
jsa roucha oblečen
a nelkal, když pěst poutem spjata byla,
když k vám byl zavlečen.

Za soumraků teď vykládá vám tiše
své vidiny:
že přijde Mesiáš a boží říše,
království chudiny.

Ten bledý muž sny svými meče z dlaní
vám vyráží.
Ó nedbejte ho! Nezahodte zbraní,
dál buďte na stráž!

Zášť k věstcům, jichž řeč vás jen mdlobou raní,
si vpište do lebek!
Svým dětem kořist svou, ne tužeb lkání
vhodte do kolébek!

(1900)

Reflexe

Noc temná je. V podkrovní světnici
lampa na jitro čeká.
Po zvětralých zdech v pusté ulici
se reflexe krvavá smeká.

Půjdou-li tudy potají
divocí komunardi,
kteří ve zbraních čekají,
až Nové Jitro se zardí,

neb budou-li tudy před katem
utíkat zločinné davy,
jež okovy šíleným záchvatem
o vládců drtily hlavy,

neb jestliže hlouček tudy by táh'
těch, kteří zbloudili s cesty,
neb samotný kdos, jenž v temnotách
vyřk' kletbu nad spícími městy,

ať je jim světlo to signálem,
že kdosi zde do noci čeká.
V tmách ulice po zdivu zvětralém
se krvavá reflexe smeká.

Na divou montaň zřel jsem se zápalem*

Můj mladý věk tak do šestnácti roků!
Své nejkrušnější děkuju mu dny,
své msty a nenávisti kalnou stoku,
své nejživější děkuju mu sny.

Chtěl jsem se tehdy státi jenerálem,
ne však se bít ve službách koruny.
Na divou montaň zřel jsem se zápalem
a na nešťastné hochy z Komuny.**

Já doufal jsem, že ve vražedných bojích
oběti krásou v plamen vznítím se,
a když pak vzejde zora tužeb mojich,
se střelou v prsou s koně zřítím se.

Čas šel. Já zatím staré modly ničil,
hvozd vegetací dávných zžíhal v prach
a bez živného ohně poustevničil
věčného ledu v smutných končinách.

Tam zemřela má sebevíra žalem,
tam resignovat učil se můj cit.
Vím, nestanu se nikdy jenerálem
rakety vzpoury metajícím v lid.

Když v šero rudý kohout zakokrhá,
k snům svého mládí navrátím se zpět.
A budu z těch, jež ruka druhů vrhá
po vykonané práci do šachet.

* Pozn. editora: Montaň – franc. la montagne = hora, pohoří; ve franc. revoluci se tak nazývala nejradikálnější strana revolučního Národního shromáždění, protože její příslušníci seděli na nejvýše položených sedadlech.

** Pozn. editora: Připomínka popravy revolucionářů z pařížské Komuny r. 1871.

Vzduchoplavec

Jak lovci rozstřílený dravec
slét' balón v srázy ledných skal.
Zřítíl se s člunu vzduchoplavec
a údy své si roztřískal.

Plynuly tichem těžké chvíle.
Konečně probudil se z mdlob
a viděl širé pláně bílé,
své lože smrtelné a hrob.

Zachvěl se mrazem. Mdlou mu hlavou
fantómy táhly v směsici.
Zřel domov, slunce kouli žhavou
a útulnou svou světnici.

Spatřil svou plavovlasou lásku. –
Kdo ji to parkem provádí?
Své dítě poznal podle hlásku. –
Zemru-li, kdo je pohladí?!

V zoufalství marném zalkal. Běda
mu, kdo svou hroudu opouští!
Výsměšně: lidstvo, pokrok, věda
znělo to ledných do pouští.

Neděle

Slunce umírá s večerem.
Ve prachu zvířeném davy
vesele proudí Práterem.
Lid jednou v týdnu se baví.

Čas nudný v hospodě zabíjím.
Co venku je rušno a živo,
zdlouhavým douškem dopíjím
z prasklé sklenice pivo.

Tobě, má milá, na zdraví!
– Víš, za dar tvého těla,
když jsi se v extázi pohlaví
úděsem přijetí chvěla.

Na zdraví tobě a na zdraví všem,
kdož tebe užili, drahá,
a všem, které ještě vášnivým rtem
ve křeči zulíbáš nahá!

Kol oken hrne se v soumraku
dav příručích, prostitutek,
žen s dětmi, služek a vojáků.
Mně zpívá nad hlavou smutek:

že pijáku dotěrná reflexe
požitek z opilství kazí,
že marně vzněcuje člověk se,
když v duši skepse ho mrazí.

Bezcestí

Má nečinnost se mně již k smrti hnusí
a k práci své jsem vždy byl bez lásky.
Ó moci rázem roztrhati v kusy
své cíle, poměry a závazky!

Však nově začít – je to bezvýsledné,
když zklamání mé všechno proklíná,
a ruka moje, sotva že se zvedne,
již znavená mi padá do klína.

A to vím jistě: Kdybych dnes byl ženou,
tak silám světa nastavil bych líc
a s drzým smíchem, sukní vyzdviženou
své tělo šel bych prodat do ulic.

Po nás ať přijde potopa!

Vy dobří hoši, co jste vyšli bořit
se vzdorem v srdcích, s pěstí sevřenou,
co lidstvu nové ráje chcete stvořit,
vám zpívám píseň na rozloučenou.

Můj vzdor se zchladil volnou sprchou času,
rez s pochvou srostil meče rukojeť.
Brutální, zpěvnou, lehkovážnou chasu
v mém srdci jsem si zamiloval teď.

Mí přátelé se v sympozíích baví,
by zase zítra klesli do bídy.
Na večer z loží zvedajíce hlavy
se v duchu těší: Diem perdidí.

Se zbožnou úctou nelíbají holku,
je nevábí zjev plodných samiček.
V kavárnách nočních u politých stolků
jsou rytíři pochybných dámiček.

Mám za přátele marnotratné muže.
Z nás každý rád svou hřivnu zakopá.
My do svých vlasů vplétáme si růže,
a po nás – – ! což – ať přijde potopa!

To je teď celá moudrost moje

To je teď celá moudrost moje:
Milovat hlučnou vřavu boje,
za nocí vnikat do snů žen
a trochu býti zadlužen,
pískat si, jak mi zobák narost',
vínem si plašit s čela starost,
svůj život rychle utratit,
nic nezískat, nic neztratit.

Na sofa zeleném

Na sofa zeleném v zšeřelém kabinetu,
kde slunce žhavý žár spád rulet zaclání,
líbal jsem její tvář a tenké pruhy retů
a spánky průsvitné jsem tiskl do dlaní.

Na hlavě mojí se jí prsty třásly jemně
ve svitech zjemnělých na sofa zeleném – –
Ó dálky průhledné! Ó něžný smutku ve mně!
Ó zlaté paprsky na moři ztišeném!

Jako ty polní rostliny

Nekrotím sfingu teoriemi
ješitné büchnerské doktriny.
Zřím bezstarostně na nebe a zemi
jako ty polní rostliny.

Slunce se vlastním žářem svým spálí
a klasy zemrou, abych já žil.
Jsou dálky, obzory, tesknící žaly,
abych se rytmem roztoužil.

Oběti mé se nekoří k bohu.
Dech smrti duši mou nezjitří.
Žitím se protloukám, jak nejlíp mohu,
bez velkých nadějí do zítří.

Noc byla touhou přesycená

Já nehledal jsem vilnou Frynu
pro flirt a k ukrácení dne.
Utišení jsem na tvém klínu
pro srdce žádal neklidné.

Noc byla touhou přesycená
a vábila a lákala.
V tvé jizbě lampa rozsvícená,
vím, že můj příchod čekala.

A lože ztřísnilo se krví. –
A já se zachvěl vědomím,
že srdce tvé jsem vznítil prvý
a že je prvý rozlomím.

Demaskovaná láska

Dobře jsem jed' a dobře jsem pil
na večer ve Pšorbroji
a v noci jsem se nasýtil
smyslnou láskou tvouj.

Tvá malá ramena líbal jsem
něžně znova a znova.
V přívalu vděčnosti říkal jsem
sladká a dětinská slova.

Nevím, ženo, jak v tobě d'as
vzbudil šlapanou pýchu,
že ironizovat začalas
vážnost našeho hříchu

a sliby, které se neplní,
a vášeň, co do rána zchladne,
a něhu, jež nitro nezvlní,
za niž se zastydím za dne.

Zamrazilo mne. Pravdy slov tvých
vědom byl jsem si zcela.
Drzé své ruce jsem zahanben zdvih'
s tvého dívčího těla.

Perspektiva

Má milá rozmilá, neplakej!
Život už není jinakej.

Dnes budme ještě veselí
na naší bílé posteli!

Zejtra, co zejtra? Kdožpak ví.
Zejtra si lehneme do rakví.

Záchvat nervózní

Na večer včera tvá tři políbení
přivedla všecku krev mou do varu.
Snažím se darmo nalézt zapomnění
pohledem dlouhým na dno poháru.

Že ani jednu noc nebudeš mojí,
zoufalým výkřikem mou hlavou zní.
(Tvá dušička se konsekvencí bojí!)
Mým tělem třese záchvat nervózní.

V mé krvi žádost tvého těla zpívá.
Svou skoupou něhou nezraňuj mi hrud!
Zatáhni dráčky, ty má kočko divá,
a mojí lásce milostivá bud!

Pro klid své duše

Králové staří truchlí na svém trůně
a bázeň jímá šlechtu bezduchou,
sny básníků, jichž duše smutkem stůně,
se choře barví tesknou předtuchou.

Rouhači skleslí staví bohu chrámy,
burzovní židi činí pokání,
hnilobný zápach prostopášné dámy
k potlačování vášně dohání.

Pro klid své duše nejtěžší si víno
a nevřelejší ženu vyberu. –
Vybízím vás, má drahá, vilná Fryno,
k jednomu tanci v tlamě kráteru. –

(1901)

Píseň

Vím, skepse má je příliš tvrdá,
a mysl má je příliš hrdá
a výsměch zlý a rouhavý
extáze moje otráví.

Rád v noci bdím a ve dne dřímám
a paradoxní názory mám.
Své lásky k zášti přinutím
a přátele si znechutím.

Je pro mne málo směřodatný
soud bližních dobrý jako špatný.
V čas pole svá si pokosím.
A o pohřeb se neprosím.